

Gyógyszerészettörténeti közlemények

Gyógyszerészet 28. 226—227. 1984.

Dorner József (1808—1873)

DR. HEGEDÜS LAJOS

Dorner József gyógyszerészi pályáról indult. Jól jövedelmező gyógyszerárát eladta, hogy életét a botanikának szentelje. Már ifjú, 31 éves korában szakkönyve jelent meg. 1840-től a pesti Helytartó Tanács Egészségügyi Osztályán működött. 1848-ban a Vallás- és Nevelésügyi Minisztérium osztályvezetője lett. Darwin követője. Több tanulmányt írt. Világos után a szarvasi, majd 1860-tól a pesti evangélikus gimnázium tanára. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1858-tól. Neves agrometeorológus.

Dorner József a XIX. sz. egyik jeles botanikusa a hazai darvinista szemlélet művelője 1808. november 2-án született Győrött. Tanulmányait szülővárosában és Sopronban végezte. Születésének 175 éves és 110 éves 1873. október 9-én bekövetkezett halálának évfordulója alkalmából emlékezünk rá. Tanulmányait a híres evangélikus gimnáziumban fejezte be. A növénytan iránt már korán érdeklődött és természettudományi továbbképzés folytatását a helybéli patikában vélte megtalálni, ezért 1824-ben belépett a „Magyar Koronához” címzett patikába gyakornoknak. Bécsben folytatta egyetemi tanulmányait, ahol 1832-ben gyógyszerési oklevelet szerzett. Ezután Pozsonyban mint gyógyszerártulajdonos működött. A patikánál a növénytan jobban érdekelte, ezért 1840-ben eladta gyógyszerárát és teljes odaadással botanikai kutatásokba merült. Bejárta hazánk területét, az őt érdeklő fajokban gazdag vidékeket, majd külföldön is sokat utazgatott. A Bánátban tett tanulmányútjáról 31 éves korában több mint 200 oldalas könyvet írt. Az 1839-ben megjelent „Das Banat in topographisch-naturhistorischer Beziehung...” c. munkája olyan sikert aratott, hogy a tudós kortársai is felfigyeltek rá.

Barátságot kötött kora neves botanikusaival, köztük Láng Adolf gyógyszerésszel, Rochel Antallal, a pesti fűvészkert felügyelőjével. 1840-ben a pesti helytartótanács egészségügyi osztályán kerül állásba.

Dornert 1847. március 13-án a Királyi Magyar Természettudományi Társulat választmányi tagjává választotta. Élete folyását Gömböcz Endre: A magyar botanika története — a magyar flóra kutatói. MTA. kiadása, Budapest. 1936. című munkájából idézzük: „1835-ben beutazza a Bánáságot és ott Heuffellel megismerkedik, kinek társaságában több utat tesz a megye területén. Heuffelhez írt levelében 1846-ban veti fel Magyarország flórája megírásának gondolatát. Terve az volt, hogy Heuffellel együtt kiadja a „Flora hungarica, partiumque adnexarum”-ot, de belevonja a munkába Sadlert is, akinek nagy tudása, a gondozása alatt álló hatalmas gyűjtemény, már kész Agrostológiája és Caricológiája nagy segítségükre lehetne. Támogatásra számít Fenzl részéről is. Jelzi, hogy már több génuszt kidolgozott és Heuffelről is tudja, hogy sok kész adata van. A művet a természetes rendszer szerint tervezi és Endlicherhez akar ragaszkodni. Ugyanakkor Sandlernek is szól, aki örömmel látja régi vágyának esetleges teljesülését, csatlakozik a tervhez, azzal a kikötéssel, hogy a készülő flóra ölelje fel Erdélyt és Dalmáciát is. Közbejött 1848. Sadler meghalt, Heuffel betegeskedni kezdett, és mindjobban visszavonult, Dorner pedig aki elvesztette azt az állást, amelyet 1848-ban Eötvös József felszólítására a közoktatásügyi minisztériumban vállalt, egymaga nem akart a nagy műhöz hozzáfogni. Érdeklődése az anatómia felé fordult; több előadást tartott a Természettudományi Társulatban és idevágó tanulmányait folytatta akkor is, amikor 1853-ban a szarvasi evangélikus gimnázium tanárának hívta meg. Régi szerelméhez, a florisztikához csak akkor tért vissza, amikor 1860-ban a pesti evangélikus gimnázium választotta meg tanárának, hol egészen 1873. október 9-én bekövetkezett haláláig működött.

... Dorner törekvései nem valósulhattak meg, annak okait tudományos viszonyaink akkori szármalmas állapotában kell keresnünk. A magyar florisztikai botanika kiváló művelői egymásután tűnnek el a szereplés színhelyéről. A Bach-korszak nyomasztó légkörében sem az Akadémia, sem a Természettudományi Társulat nem fejthette ki erőteljes működést” [3]. Érdeklődése az élőködő növények felé is fordult [4]. „Az aranka-fajok fejlődéséről adott elő a Magyar Orvosok és

Természetvizsgálók IX. 1863-ban tartott pesti nagygyűlésen.” [5, 6]

Egyik utolsó dolgozatában összehasonlította Pest megye flóráját Alsó-Ausztria „virágnyaival”, s ehhez részletes növényjegyzéket is mellékel. Kitért a növények fejlődését elősegítő időjárási tényezőkre is: a hazai tudósok közül ő volt az egyike azoknak, akik elsőként ismerték fel a napi időjárási adatok pontos megfigyelésének jelentőségét [6].

A tudományos világ halálával egy neves gyógyszerész-botanikust veszített el.

IRODALOM

1. *Kenyeres Ágnes*: Magyar Életrajz Lexikon I. kötet 392 p. (Budapest, 1967.). — 2. *Szmodits László*: Dorner József gyógyszerész, neves botanikus (1808—1873) *Gyógyszerészet* XXIII. évf. 2. sz. 62. old. Budapest, 1979. — 3. *Gombócz Endre*: A magyar botanika története a magyar flóra kutatói. 160. (MTA. kiad. Budapest, 1936.). — 4. *Hegedűs Lajos és Szmodits László*: Dorner József. *Természet Világa* CX. évf. 5., 208. old. (Budapest, 1979.). — 5. Magyar Természetvizsgálók munkálatai 1863. IX. kötet. (Pest 1864.). — 6. *Matolcsy Miklós dr.* Könyv és Irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578—1909. 15. (Budapest, 1910.).

Д-р Л. Хегедюш: *Йозеф Дорнер (1808—1873)*

Dorner Йозеф начал свою карьеру фармацевтом. Он был одним из основоположников растительной гистологии в Венгрии. Уже в 31-летнем возрасте издал специальную монографию. За этим следовало несколько работ и учебников. С 1840 года он работал в Отделе Здравоохранения пештского городского Совета. В 1848 году стал начальником отдела Министерства Религии и образования. Он был следователем Дарвина. В 1849 году после капитуляции в Виллагош стал преподавателем гимназии г. Сарваш, затем с 1860 года протестантской гимназии в г. Пешт. С 1858 года член-корреспондент Венгерской Академии Наук. Среди первых распознавал значение метеорологической науки в мире растений.

(Budapest, Cházár András u. 19. — 1146)

Érkezett: 1983. III. 9.

Dr. L. Hegedűs: *J. Dorner (1808—1873)*

J. Dorner started from the pharmaceutical profession. Later he became a pioneer of plant histology in Hungary. He was only 31 years old as his first book appeared, followed by more papers and textbooks. After 1840 he was working at the Health Department of the Regent Council. In 1849, he became the head of a Department of the Ministry of Religion and Public Education. He was a follower of Darwin. After the surrender of arms in Világos in 1849, he became a teacher of the Lutheran Gymnasium (secondary school) in Szarvas, then in 1860 that of the Lutheran Gymnasium in Pest. He was a Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences 1858. He has been the first to realize the importance of meteorology, as a science, in the kingdom of plants.

Dr. L. Hegedűs: *József Dorner (1808—1873)*

J. Dorner, ein Pionier in Ungarn der Pflanzenhistologie, war eigentlich ein Apotheker. Er war nur 31 Jahre alt, als sein erstes Fachbuch erschien, gefolgt von einer Reihe von Artikeln und Lehrbücher. Ab 1840 arbeitete er bei der Gesundheitsabteilung des Statthalterrats. In 1848 wurde er Abteilungsleiter des Ministeriums für Religion und Erziehung. Nach der Waffenstreckung von Világos in 1849 nach der Niederlage des Freiheitskriegs, wurde er Lehrer des evangelischen Gymnasiums in Szarvas, später, nach 1860 in Budapest. In 1858 wurde er zum korrespondierenden Mitglied der Akademie der Wissenschaften gewählt. Als erster hat er die Bedeutung der Meteorologie auch am gebiet der Pflanzenbau erkannt.

★ *Resumo en Esperanto:*

D-ro Hegedűs: *József Dorner (1808—1873)*

József Dorner komencis sian karieron kiel farmaciisto. Li estas unu el la patrolandaj pioniroj de la plantohistologio. Li aperigis faklibron jam en sia 31-jara aĝo. Tiun sekvis liaj pluraj laboraĵoj kaj lernolibroj. Li funkciis ekde la jaro 1840 en la Sanitara Divizio de la Gubernatora Konsilantaro en Pest. Li fariĝis diviziestro de la Religio- kaj Priinstrua Ministerio en la jaro 1848. Li estis adepto de Darwin. Post la kapitulaco en Világos, en la jaro 1849 li fariĝis profesoro de la evangelia gimnazio de Szarvas kaj ekde la jaro 1850 en Pest. Li estis korespondanta membro de la Hungara Scienca Akademio ekde la jaro 1858. Li estis inter la unuaj, kiuj komprenis la signifon de la meteorologia scienco en la mondo de la plantoj.

TÁJÉKOZTATÁS LAPUNK 7—8. ÖSSZEVONT FIP SZÁMÁBÓL

Tájékoztatjuk kedves Olvasóinkat arról, hogy a legközelebbi, 7—8. számunk a FIP-anyaggal, a magyar gyógyszerészet angol nyelvű bemutatásával augusztus végén jelenik meg, de a tárgybeli cikkek egy része a 9. számunkba is áthúzódiik. Így krónikával előreláthatólag csak a 10. számunktól kezdve jelentkezünk.